

Toisen asteen oppilaitoksissa olevien poikien HPV-rokotuskattavuuden vahvistaminen: laadullista tutkimustietoa rokotusviestinnän kehittämiseksi

PÄÄLÖYDÖKSET

- HPV-rokote on ollut vuodesta 2020 lähtien osana poikien kansallista rokotusohjelmaa.
- Pojat ottavat HPV-rokotuksen edelleen harvemmin kuin tytöt.
- Syitä rokottamattomuudelle tutkittiin laadullisilla haastatteluiluilla ja havainnoinnilla toisen asteen oppilaitoksissa (lukiot, ammattikoulut).
- Poikien tieto ja mielikuvat HPV-rokotteista olivat haastattelujen perusteella vähäisiä.
- Aiempi HPV-rokotteisiin liittyvä viestintä, ns. ”tyttöjen juttu”-kampanja vaikutti edelleen niin poikien kuin terveydenhoitajien mielikuviin ja asenteisiin.
- Myös koronatilanne oli vaikuttanut rokotusten toteuttamiseen esimerkiksi terveydenhoitajien lisääntyneen työkuorman ja vähentyneiden resurssien vuoksi.

Vuokko Härmä

THL

Laura Kihlström

THL

Soile Koskela

THL

Jonas Sivelä

THL

Hanne Westerlund

THL

Anniina Virkku

THL

Mia Kontio

THL

Tutkimuksen taustaa

Suomessa diagnosoidaan vuosittain noin 300 HPV- eli papilloomaviruksen aiheuttamaa syöpää. Papilloomavirus tarttuu seksiteitse limakalvo- ja ihokosketuksen kautta. HPV-rokote suojaa papilloomaviruksen aiheuttamilta syövilta ja vakavilta haitoilta, kuten syöpähoidoilta, isoilta leikkauksilta sekä niiden komplikaatioilta. Rokotteella voidaan torjua erityisesti kohdunkaulan syöpää ja sen esiasteita. Tämän lisäksi sillä voidaan ehkäistä osaa emättimen ja ulkosynnyttimen syöivistä, pään ja kaulan alueen syöivistä sekä peräaukon ja peniksen syöivistä. HPV-rokotuksilla on merkittävä vaikutus papilloomaviruksen aiheuttaman tautitaakan vähenemiseen (Lehtinen 2018) ja korkealla tyttöjen ja poikien rokotuskattavuudella voidaan jopa hävittää HPV-infektiot väestöstä (Vänskä ym. 2020)

HPV-rokote on kuulunut tyttöjen kansalliseen rokotusohjelmaan vuodesta 2013 lähtien ja poikien kansalliseen rokotusohjelmaan vuodesta 2020 lähtien. Vuodesta 2013 vuoteen 2019 saakka HPV-rokotuksia on rokotusohjelman mukaisesti annettu vain tytöille, ja rokotekampanjamateriaalit ovat korostaneet rokotteen sukupuolittuneisuutta. ”Tyttöjen juttu” nimetyssä kampanjassa korostettiin kohdunkaulan syövän riskiä sekä muita erityisesti tyttöjen ja naisten terveyteen liittyviä uhkia. Kampanjamateriaaleissa korostui tytöille ja tyttöjen huoltajille suunnattu viestintä.

Vuodesta 2020 alkaen pojat lisättiin osaksi HPV-rokotteen saajia ja kansallisessa rokotusohjelmassa HPV- eli papilloomavirusrokotetta on sen jälkeen tarjottu kaikille 10–12-vuotiaille eli 5.–6. luokkalaisille oppilaille. Eroja tyttöjen ja poikien rokotuskattavuudessa on edelleenkin olemassa. Vuonna 2005–2010 syntyneiden poikien rokotuskattavuus on noin 65–70 %, kun taas samanikäisten tyttöjen kattavuus on noin 80 %¹. Poikien matalampaan rokotuskattavuuteen on arvioitu vaikuttaneen COVID-19 epidemia, joka vei kouluterveydenhuollon resursseja samaan aikaan kuin poikien HPV-rokotukset kouluissa alkoivat. HPV-rokotussarja voidaan aloittaa tai sitä voidaan täydentää vielä peruskoulun jälkeen, mutta vain harva nuori ottaa rokotuksen silloin. Esimerkiksi vuonna 2006 syntyneiden ikäluokassa sekä tytöillä että pojilla rokotuskattavuus on peruskouluikään jälkeen noussut alle yhden prosenttiyksikön (lähde THL 2021a, THL 2021b).

Rokotuskattavuuden seurannassa on tunnistettu vuosina 2004–2008 syntyneiden poikien ryhmä, joilta rokotesarja on jäänyt aloittamatta tai keskeytynyt. Tässä tutkimuksessa on selvitetty 15–19-vuotiaiden poikien tietoa ja käsityksiä HPV-rokotukseen liittyen sekä tarkasteltu keinoja, joilla toisen asteen koulutuksessa olevien poikien rokotuskattavuutta voidaan viestinnän keinoin nostaa.

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, (1) mikä motivoi 15–19-vuotiaita poikia ottamaan / olla ottamatta HPV-rokotetta (2) tunnistamaan puhetta/viestintää/käyttäytymistä, jolla voi olla vaikutusta siihen, että 15–19-vuotiaat pojat ottavat/eivät ota HPV-rokotetta. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös, millaisin viestinnällisin keinoin voidaan tavoittaa kohderyhmän poikia HPV-rokotuskattavuuden nostamiseksi.

Tutkimusaineisto koostuu toisen asteen oppilaitosten poikien ja terveydenhoitajien yksilö- ja ryhmähaastatteluista ja tutkijoiden kirjoittamasta kenttäpäiväkirjasta ja havainnoista.

¹ Lähde: THL:n karttasovellus <https://www.thl.fi/roko/vaccreg/atlas/public/atlas.html?show=hpv> (tarkistettu 08.02.2024)

Näin tutkimus tehtiin:

Tutkimuksessa hyödynnettiin Rapid Ethnographic Assessment (REA)-menetelmää, joka yhdistää erilaisia laadullisia tutkimusmenetelmiä, kuten ryhmä- ja yksilöhaastatteluja, havainnointia, kenttäpäiväkirjaa ja valokuvia.

Aineisto kerättiin neljässä toisen asteen oppilaitoksessa (ammattikoulut, lukiot) kahdella hyvinvointialueella Suomessa maaliskuuhun 2023.

Haastatteluihin osallistui yhteensä 56 toisen asteen koulutuksessa olevaa nuorta sekä 5 oppilaitoksen terveydenhoitajaa.

Hyödynnämme tutkimuksessa nopean etnografisen arvioinnin menetelmää (Sangaramoorthy & Kroeger 2020), jonka keskiössä on huomioida yhteisön ja ympäristön merkitys tutkimuksen osallistujille. Haastatteluissa tarkastelemme poikien tiedollisesti ja sosiaalisesti rakentuneita käsityksiä rokotteeseen liittyen ja jaottelemme ne rokotushalukkuutta edistäviksi tai hidastaviksi tekijöiksi. Rinnastamme poikien tietoutta ja käsityksiä toisen asteen oppilaitoksen terveydenhoitajien käsityksiin HPV-rokotushalukkuudesta ja siihen vaikuttavista syistä.

Tuloksina esitämme, että toisen asteen oppilaitoksessa olevien poikien tiedot papilloomaviruksesta ovat vaillinaisia ja tytöille suunnattu rokotekampanja vaikuttaa edelleen käsityksiin HPV-rokotuksista, niin kohderyhmän poikien kuin terveydenhoitajien näkökulmasta. Lopuksi teemme ehdotuksia siitä, miten tutkimustuloksia voi hyödyntää rokoteviestinnän suunnittelussa ja kehittämisessä. Ideat rokoteviestintään tulevat nuorilta itseltään.

Tutkimus toteutettiin THL:n yhteistyönä, johon osallistuivat terveysturvaajat- ja hyvinvointivaikuttajat-osastot sekä viestintäyksikkö ja käyttäytymisen ja viestinnän osaamiskeskus CUBE. Tutkimuksen keskeisiä yhteistyökumppaneita olivat valitut hyvinvointialueet (Länsi-Uusimaa, Pohjanmaa) sekä oppilaitokset, joissa tutkimus toteutettiin (lukiot ja ammattikoulut valituilla kenttätutkimusalueilla).

Menetelmät

Tutkimuksessa sovelletaan antropologiasta ja kulttuuritutkimuksesta ammentavaa nopeaa etnografista arviointia (REA) (engl. Rapid Ethnographic Assessment). Etnografisten menetelmien hyödyntäminen terveyden ja hyvinvoinnin tutkimuksessa mahdollistaa käyttäytymisen ja toiminnan tutkimuksen ja arvioinnin ihmisen luontaisessa ympäristössä, ja tuo esiin havaintoja, joita ei tunnusteta pelkillä haastatteluilla tai kyselyillä. Perinteisessä etnografisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen vaatii tutkijoiden pitkäaikain läsnäoloa tutkimuskohteessa eli ”kentällä”. Pitkäaikainen aineistonkeruu vaatii kuitenkin huomattavan määrän aikaa ja resursseja, minkä vuoksi tässä hankkeessa on sovellettu nopeaa etnografista arviointia. Nopeaa etnografista arviointia on hyödynnetty aiemmin esimerkiksi riskikäsitteiden ja terveyskäyttäytymisen tutkimukseen eri väestöryhmissä (Sangaramoorthy & Kroeger, 2020).

Nopeassa etnografisessa arvioinnissa hyödynnetään laadullisen tutkimuksen menetelmiä, kuten haastatteluja, havainnointia, valokuvia ja kenttäpäiväkirjaa, joita voidaan täydentää myös esimerkiksi kyselyillä. Aineistonkeruun keskiössä on arvioida sitä, miten tieto, käsitykset ja käytännöt tulevat näkyviksi erilaisissa kulttuurisissa ja sosiaalisissa ympäristöissä. REA:a on käytetty erilaisissa kansanterveyden edistämisen tutkimuksissa, esimerkiksi sen valottamiseksi, miten yhteisöt näkevät ja ymmärtävät tautien leviämisen ja hallinnan omista sosiaalisistaan rakenteistaan käsin (Ssali ym. 2012). REA mahdollistaa yhteisötason käsitysten ja käytäntöjen syvällisemmän ymmärtämisen, mikä on olennaista tehokkaiden kansanterveyttä edistävien interventioiden suunnittelussa. REA on myös hyödynnetty laadullisten kenttämuistiinpanojen toteutuksessa, joka osoittaa sen monipuolisuuden tavoittaa hienovaraisia huomioita terveyskäyttäytymisen ja päätöksenteon kannalta (Austin ym. 2023). REAn ansiot yhteisöpohjaisen tutkimuksen ja interventioiden kehittämiseksi on todettu hyväksi (Haanstad 2020). REA tarjoaa kattavan lähestymistavan niin riskikäsitteiden kuin terveyskäyttäytymisen ymmärtämiseen erilaisissa ryhmissä sekä antaa työkaluja interventioiden ja viestintäkeinojen tehokkaaseen suunnitteluun ja kohdentamiseen.

Aineisto

Aineisto kerättiin maaliskuuhun 2023 aikana kahdessa lukiossa ja kahdessa ammattikoulussa pääkaupunkiseudulla ja Pohjanmaalla. Kaksi tutkijaa vietti molemmilla hyvinvointialueilla yhteensä kaksi päivää kussakin oppilaitoksessa. Aineisto sisältää yhteensä 12 opiskelijoiden pari- ja ryhmähaastattelua (N= 56), terveydenhoitajien haastattelut (N=5) sekä tutkijoiden havainnoinnista kirjoittamat kenttämuistiinpanot (16 sivua). Aineisto analysoitiin teemoittamalla haastatteluista ja havainnoinnista kerätyt tiedot rokotushalukkuutta estäviksi ja edesauttaviksi tekijöiksi.

Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusta varten saimme THL:n eettisen toimikunnan puollon aineistonkeruulle sekä haimme tutkimusluvut hyvinvointialueilta, alueiden koulutuksesta vastaavilta tahoilta sekä

oppilaitosten rehtoreilta. Esittelimme hanketta oppilaitosten työntekijöille sekä järjestimme infotilaisuuden oppilaiden huoltajille. Lisäksi oppilaiden huoltajille lähetettiin infoviesti koulun Wilma-järjestelmän kautta kolmella eri kielellä (suomi, ruotsi, englanti). Haastateltavien rekrytointi tapahtui oppilaitosten sisällä koulupäivän aikana. Ennen haastattelua kerroimme suullisesti tutkimuksesta, aineistonkeruusta ja -säilytyksestä sekä tutkittavan oikeuksista. Osallistujia pyydettiin allekirjoittamaan suostumuslomake, josta toinen osa jäi tutkittaville ja toinen arkistoitiin aineistonhallintasuunnitelman mukaisesti. Haastattelut suoritettiin kolmella eri kielellä, suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Hankkeen tutkijat eivät ole virusten ja rokotteiden asiantuntijoita, ja tarjosimme oppilaille mahdollisuuden keskustella THL:n lääkärin tai terveydenhoitajan kanssa aiheesta haastattelun jälkeen.

Tutkimustulokset

Aiemman kirjallisuuden valossa rokotuskattavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. pelko haittavaikutuksista, yhteisön ja yksilön arvot ja asenteet, luotettavan tiedon saanti sekä näkemykset rokotteiden tarpeellisuudesta. Lisäksi HPV-rokotushalukkuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi on aiemmassa kirjallisuudessa tunnistettu riittävästä resurssista huolehtiminen ja ohjaaminen terveydenhuoltojärjestelmän asiantuntijoiden koulutukseen ja valmennukseen, erilaisten suositusten ja tiedon jakamisen muotoja nuorille, sekä fokuusoituminen syvän estämiseen HPV-rokotusviestinnän ydinviestinä.

HPV-rokotushalukkuutta edistävät ja hidastavat tekijät

Kohderyhmä: 15-19-vuotiaat pojat

Rokotushalukkuutta edistäviksi tekijöiksi kohderyhmän itsensä mielestä mainittiin sekä luotettava tiedonsaanti että rokotteen ottamiseen ja järjestämiseen liittyvät toimet. Rokotuspäätöksen tekemisessä perheen ja lähipiirin vaikutus oli monelle tärkeä tekijä. Perheen myönteinen suhtautuminen kansallisen rokotusohjelman mukaisten rokotteiden ottamiseen vaikutti myönteisesti nuorten HPV-rokotushalukkuuteen. Erityisesti äitien rooli rokotusasioihin liittyen nousi esiin useassa haastattelussa. Peruskouluissa ja oppilaitoksissa järjestettävät ns. massarokotustilaisuudet koettiin myös rokotushalukkuutta nostavaksi, sillä niihin osallistuminen ei vaatisi erityisiä toimia, kuten ajanvarausta. Nuorten keskuudessa rokotuksia järjestävän tahon luotettavuus vaikutti olevan myös keskeinen rokotushalukkuutta lisäävä asia. Oppilaitoksen lisäksi mainittiin puolustusvoimien kutsuntatarkastukset yhtenä mahdollisena tilaisuutena saada kohderyhmän nuoret ottamaan rokotuksia. Lisäksi yksittäisten opettajien vaikutus rokotushalukkuuteen saattoi olla suuri. Osa oli kuullut HPV-rokotuksesta terveystiedon tunnilla, kun taas yksi nuori kuvaili rokotteiden olleen aiheena historian ja yhteiskuntaopin tunnilla. Kun rokote oli otettu tunnilla puheeksi, madaltui nuorten mukaan kynnys rokotteiden ottamiseen.

Monessa haastattelussa esiin nousivat nuorten verrattain puutteelliset tiedot liittyen niin papilloomavirukseen kuin HPV-rokotteisiin. Nuorten itsensä mukaan tietoa oli annettu jonkin verran peruskoulussa, mutta toisen asteen oppilaitoksissa rokotteista ei ollut tiedotettu. Haastatteluissa ilmeni myös HPV:n vaikutukset tyttöjen ja naisten terveyteen, joka vaikutti siihen, etteivät pojat kokeneet asian koskettavan heitä. HPV-rokote myös miellettiin seksitauteihin, joiden ehkäisy puolestaan linkitettiin usein poikien puheissa tyttöjen vastuulle. Virheellinen tieto rokotteiden vaikutuksista ja rokotteisiin liittyvät huolet ja pelot (pelko piikeistä, pelko mahdollisista jälkitaudeista, pelko siitä, ettei voi harrastaa urheilua rokotteiden ottamisen jälkeen) nousivat esiin rokotushalukkuuteen negatiivisesti vaikuttavina asioina. Myös rokotteiden maksuttomuus ja saatavuus oli osalle haastateltavista epäselvää. Myös aiemmat negatiiviset kokemukset rokotteista mainittiin yhtenä rokotamattomuuteen vaikuttavista seikoista.

Koronaepidemian aikainen rokotteiden keskustelu nousi esiin useassa haastattelussa. Osa nuorista kertoi kokeneensa rokotteiden ”tuputtamisena” ja pitävänsä tärkeänä, että nuoret saavat itse tehdä päätöksen rokotteiden ottamisesta. Toisaalta koronaepidemia oli vaikuttanut nuoriin niin, että hoito- ja henkilöstövajeen vuoksi moni nuori ei ollut saanut kutsua terveystarkastukseen, mikä puolestaan olisi ollut luonteva hetki keskustella rokotteista

”Jos tietäisin, että virus on vaarallinen ja rokote on mulle tärkeä, tottakai harkitsisin”

Yksi keskeisistä löydöksistä liittyi siihen, että isolla osalla tutkimukseen osallistuneista pojista ei ollut minäkäänlaista aiempaa tietoa HPV-rokotteesta.

Näin ollen osa ei ollut edes voinut harmitella rokotuksen ottamista, sillä tietoa mahdollisuudesta ottaa rokote ei ollut jaettu.

Aiemman HPV-viestinnän ja ”Tyttyjen juttu”-kampanjan perintö tutkimuksessa oli vahva, ja oppilaitosten ammattilaiset kuvailivat HPV-rokotteen hyötyjen perustelun vaikeammaksi pojille. Tulevassa HPV-rokoteviestinnässä sekä kampanjoinnissa tulisikin korostaa rokotteen hyötyjä kaikille sukupuolille.

Terveydenhoitajat

Oppilaitosten terveydenhoitajien haastatteluissa nousi esiin resursseihin ja tiedonsaantiin liittyviä haasteita. Terveydenhoitajat mielsivät HPV-rokotusten olevan peruskoulun terveydenhoitoon kuuluva rokote, minkä vuoksi ne eivät nouse luontevasti esiin toisen asteen koulutuksessa olevien terveystarkastuksissa tai muissa terveyteen liittyvissä keskusteluissa. Myös opiskelijoiden rokotustietojen saatavuudessa oli puutteita, jolloin ei voida luotettavasti tarkistaa onko rokotussarjaa aloitettu, ellei opiskelija itse toimita tietoja. Osa terveydenhoitajista mainitsi käynnissä olevan sosiaali- ja terveystietojen uudistuksen ja erilaisten tietojärjestelmien yhdistämisen haasteet opiskelijoiden rokotustietojen osalta. Osalla terveydenhoitajista oli myös vanhentunutta tietoa siitä, ettei rokotussarjaa voida aloittaa ilmaiseksi peruskoulun jälkeen.

Terveydenhoitajat toivoivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta lisää tietoa ja tukea siihen, miten HPV:sta keskustellaan poikien kanssa. Moni myös muisti hyvin ”Tyttyjen juttu”-kampanjan, jonka vuoksi HPV-rokotteen puheeksi ottaminen tyttöjen kanssa oli luontevaa. Terveydenhoitajat kaipaavat tuekseen viestintää, jolla voisi selkeästi perustella pojille, miksi rokote on heillekin tärkeä. Lisäksi huolta liittyi erityisesti niihin ryhmiin, jotka suhtautuvat rokotuksiin vastahakoisesti, jolloin terveydenhoitajat kokivat tärkeäksi huolehtia vähintään ”perusrokotusten” antamisesta. HPV-rokote miellettiin ns. ylimääräiseksi rokotteeksi. Oppilaiden huoltajien asenteet rokotuksia kohtaan nousivat myös esiin asiana, joka vaikuttaa rokotushalukkuuteen.

Terveydenhoitajien resurssien vähyys nousi esiin kaikissa haastatteluissa, joka vaikutti suoraan mahdollisuuksiin tarjota terveystarkastuksia kaikille oppilaille. Toisella asteella koettiin myös olevan ajankohtaisempia ja tärkeämpiä teemoja, joita terveydenhoitajat kokivat tärkeäksi priorisoida. Mielenterveyteen ja päihiteisiin liittyvä tiedonanto nostettiin rokotuksia keskeisemmäksi teemaksi.

Lisäksi havaitsimme, että koulun henkilökunnan suhtautuminen vaihteli sen mukaan, työskentelivätkö he ammattikouluissa vai lukioissa. Ammattikoulujen poikien kiinnostusta niin rokotteisiin ja terveyteen kuin ylipäättään tutkimukseen osallistumiseen pidettiin epätoiminnalliseksi, ja koulu kuvailtiin ensisijaisesti työhön valmistavana eikä terveysvalistusta tarjoavana paikkana. Lukiolaisista puhuttiin tulevaisuusorientoituneina ja asioista kiinnostuneina nuorina. Tutkimuksessamme ilmeni myös, että esimerkiksi terveystiedon tunteja ei ole juurikaan tarjolla tässä tutkimuksessa mukana olleissa ammattikouluissa, kun taas lukioissa terveystieto kuului pakollisiin opintoihin.

Viestinnän merkitys HPV-rokotushalukkuuden kannalta

Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli tuottaa tietoa rokotusviestinnän tarpeeseen. Haastatteluissa keskusteltiin myös viestinnästä ja viestintäkanavista, jotka nuoret kokivat tehokkaimiksi HPV-rokotuskattavuuden nostamiseksi. Haastateltujen nuorten keskuudessa käytetyimmät viestintäkanavat olivat sosiaalisen median alustat, erityisesti Tiktok, Snapchat, Youtube ja Instagram. Kiinnostavana näkökulmana haastatteluissa nousi esiin sosiaalisen median merkitys nuorten vapaa-ajan viettoon. Some-kanavat koettiin alustoina, joille ei toivottu terveyteen liittyvää tiedotusta vaan kanavien käyttö oli vahvasti yhteydessä rentoutumiseen ja omaan aikaan. Sen vuoksi moni haastateltava kertoi käyttävänsä mainokset ohittavia selaimia tai laittoivat puhelimen pöydälle siksi aikaa, kun alustalla oli mainos tai tietoisuus. Nuoret seuraavat sosiaalisessa mediassa sellaisia tahoja ja henkilöitä, jotka luovat heitä kiinnostavaa sisältöä.

Toisaalta haastatteluissa tuli esiin myös rokotteisiin liittyvää väärää tietoa, joten sosiaalisen median kanavia ei tule täysin jättää huomioimatta rokoteviestintää suunniteltaessa. Moni kuitenkin sanoi, että saattaisivat pitää sitä ”vitsinä”, jos esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ilmestyisi heidän some-virtaansa. Nuoret kuvailivat tekevänsä päätöksen esimerkiksi Tiktok-videon katsomisesta ”alle sekunnissa”, ja olisi epätoiminnallista, että terveysvalistusvideo kiinnittäisi heidän huomionsa.

Kohderyhmälle läheisten aikuisten, perheen ja yhteisöjen merkitys on suuri, joten rokotteisiin liittyvää tietoa saadaan myös vanhempien ja koulun kautta. Oppilaitosten terveydenhoitajia pidettiin myös tärkeinä tiedonlähteinä. Nuoret myös itse ehdottivat erilaisia

Laadullisten menetelmien ja monitieteisen osaamisen hyödyntäminen rokotusviestinnän kehittämisessä

Kokemuksemme hankkeen toteuttamisesta osoittavat, että hyödyntämällä monitieteellistä osaamista (yhteiskuntatieteet, lääketiede, kansanterveystiede, ihmistieteet), voidaan kansanterveyden edistämisen hankkeissa tuottaa nopeahkostikin syvällisempää ymmärrystä erilaisten väestöryhmien terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä käsityksistä ja arkikokemuksista.

Haastatteleamalla ja havainnoimalla ihmisiä heidän arkisessa ympäristössään voidaan myös tuottaa tietoa viestinnän kohdentamisen ja erilaisten viestintäkanavien tärkeydestä ja toimivuudesta.

keinoja ja kanavia rokotuskattavuuden nostamiseksi ja HPV-tietoisuuden levittämiseksi. Tällaisia olivat esimerkiksi:

- Kampanja-tyylinen viikko esim. oppilaitoksessa, vieraileva puhuja ("karismaattinen", mielellään kokemusasiantuntija)
- "Rokotepäivä", joka olisi rokotuksiin liittyvä teemapäivä kaikissa oppilaitoksissa.
- Rakennettu ympäristö: flyerit/julisteet (joukkoliikennevälineet, kadunvarret oppilaitoksen lähellä ja/tai kotimatkan varrella)
- Oppilaitoksessa matalan kynnyksen mahdollisuus (tieto + mahdollisuus, ilman tuputtamista)
- Suora yhteydenotto kotiin ("äiti varas mulle ajan"), esim. muistutuskirje
- Terveystarkastukset (kutsuntatarkastukset)
- Infokuva poikien vessaan ("Siellä on aikaa istua ja lukea")

Koska lähipiirin ja erityisesti perheen vaikutus rokotushalukkuuteen oli poikien itsensä kuvailemana varsin suuri, rokotusviestintää kannattaa harkita suunnattavan kohdennettuna suoraan 15–19-vuotiaiden poikien huoltajille. Yhteydenottotapaa huoltajiin kannattaa miettiä tarkkaan, sillä Wilma-viestit eivät poikien mukaan tavoita kaikkia huoltajia, ja toisaalta nuoren mukana kotiin lähetettävä lappu saattoi "unohtua repun pohjalle".

Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää syitä poikien tyttöjä alhaisemmalle HPV-rokotuskattavuudelle. Tutkimustuloksilla pyritään kehittämään THL:n rokotusviestintää ja siten varmistaa, että ikäryhmän pojat ovat informoituja oikeudestaan ilmaiseen rokotteeseen. Tutkimuksessa käsiteltiin HPV-rokotteeseen liittyvien mielikuvien luomia haasteita, joihin siinä, että HPV-rokotusviestintä on aiemmin suunnattu tytöille. Tämä on osaltaan johtanut virheelliseen käsitykseen siitä, että tytöt ovat pääasiassa vastuussa HPV:n ehkäisystä. Tutkimustulokset osoittavat, että viestinnän avulla voidaan edistää keinoja, jotka normalisoivat HPV-rokotteiden sukupuolineutraalisuutta.

Tutkimuksemme osoittaa, että aiemmalla rokotusviestinnällä ja etenkin tyttöihin kohdennetulla HPV-rokotusviestinnällä on edelleen vahva vaikutus sekä poikiin itseensä että toisen asteen oppilaitoksen terveydenhoitajien kykyyn ja mahdollisuuksiin kertoa HPV-rokotteesta pojille. Tutkimustulosten mukaan pojilla ei ole välttämättä ollut halua tai tarvetta tutustua HPV-rokotteisiin, mikäli niistä ei olla peruskoulussa kerrottu. Pojat eivät myöskään jakaneet rokotteeseen liittyvää pohdintaa sosiaalisissa suhteissaan. Lisäksi tutkimuslöydöksemme osoittavat eroja ammattilaisten ja aikuisten suhtautumisessa nuoriin riippuen siitä, ovatko he ammattikoulussa vai lukiossa. Näistä löydöksistä tarvitaankin lisää tutkimustietoa, jotta yhdenvertaiset mahdollisuudet rokotuksen ottamiseen koulutustaustasta riippumatta olisivat yhtäläiset kaikille pojille.

Rokotuksen ottamiseen liittyvässä päätöksenteossa oppilaitoksen ja perheen, varsinkin äidin rooli korostuu voimakkaasti. Lisäksi oppilaitos on keskeinen paikka, jossa rokotusmahdollisuuden tarjoaminen matalalla kynnyksellä ja "ei-tuputtamalla" on poikien itsensä mielestä kannatettava idea.

Rokoteviestinnän suunnittelussa tulisi huomioida niin kohderyhmän itsensä tarpeet tiedonsaannille kuin heidän ympärillään olevan yhteisön, etenkin lähipiirille ja perheelle suunnattu viestintä. Vastoin yleistä käsitystä, kohderyhmän pojat eivät kokeneet kampanjointia sosiaalisen median kautta kannatettavana, vaan toivoivat perinteisempiä viestintäkanavia kuten infotilaisuuksia, julisteita ja tiedotteita. HPV-rokoteviestinnässä kannattaa painottaa sukupuolineutraaliutta, kuunnella nuorten omia ehdotuksia viestintäkanavista sekä varmistaa yhdenvertainen mahdollisuus ottaa rokote sosioekonomisesta taustasta riippumatta.

REA:n eli nopean etnografisen arvioinnin hyödyntäminen tutkimuksessa oli onnistunutta, ja sen käyttöä ja kehittämistä kannattaa jatkaa edelleen terveyden ja hyvinvoinnin inter-ventioiden suunnittelussa, kartoitusvaiheessa sekä toteuttamisessa. Sen lisäarvo on myös

mahdollisuudessa tavoittaa väestöryhmiä, jotka eivät perinteisesti vastaa väestökyselyihin (esimerkiksi nuoret miehet). REA:n käyttöön otossa on tärkeää, että kentällä aineistoa keräävät tutkijat havainnoivat ympäristöä ja pyrkivät keskustelemaan myös muiden kuin rekrytoitujen informanttien kanssa. Myös tutkijoiden omat havainnot ja reflektiot tuottavat tärkeää tietoa yhteisön arvoista ja normeista.

Lähteet

Austin EJ, Chen J, Briggs ES, Ferro L, Barry P, Heald A, Merrill JO, Curran GM, Saxon AJ, Fortney JC, Ratzliff AD, Williams EC. (2023) Integrating Opioid Use Disorder Treatment Into Primary Care Settings. *JAMA Netw Open*. 2023 Aug 1;6(8):e2328627. doi: 10.1001/jamanetworkopen.2023.28627. PMID: 37566414; PMCID: PMC10422185.

Haanstad E (2020) Collaborative Ethnographic Assessment: An Anthropological Rubric for a Community Ecosystem. *Teaching Anthropology*. Vol. 9, no. 2.

<https://doi.org/10.22582/ta.v9i2.528>

Lehtinen M, Nieminen P & Paavonen J (2018) ' HPV-rokotuksen vaikuttavuus Suomessa' , Duodecim , Vuosikerta 134 , Nro 12 , Sivut 1281-1288 . < <https://www.duodecimlehti.fi/api/pdf/duo14395> >

Sangaramoorthy T., & Kroeger, K.A. (2020). *Rapid Ethnographic Assessments: A Practical Approach and Toolkit For Collaborative Community Research* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429286650>

Sivelä J, Launis V, Jääskeläinen S, & Puumalainen T & Nohynek, H (2018). Käsitukset rokotuksista ja rokotuskattavuuteen vaikuttavat tekijät. *Lääkärilehti* 73 (10). 648–652.

Ssali A, Pickering L, Nalwadda E, Mujumbusi L, Seeley J, Lamberton PHL (2021) Schistosomiasis messaging in endemic communities: Lessons and implications for interventions from rural Uganda, a rapid ethnographic assessment study. *PLoS Negl Trop Dis* 15(10): e0009893. <https://doi.org/10.1371/journal.pntd.0009893>

Vänskä S, Luostarinen T, Baussano I, Apter D, Erikson T, Natunen K, Nieminen P, Paavonen J, Pimenoff VN, Pukkala E, Söderlund-Strand A, Dubin G, Garnett G, Dillner J, Lehtinen M. (2020) Vaccination With Moderate Coverage Eradicates Oncogenic Human Papillomaviruses If a Gender-Neutral Strategy Is Applied, *The Journal of Infectious Diseases*, Volume 222, Issue 6, Pages 948–956, <https://doi.org/10.1093/infdis/jiaa099>

Väliverronen E, Sivelä J, & Nohynek, H. (2020). Suomalaisten suhde rokotuksiin – mitä tuoreet kyselytutkimukset kertovat. *Sosiaalilääketieteen aikakauslehti* 57. 256–265.

Muuta kirjallisuutta

THL. 2021a. Kansallinen rokotusohjelma.

THL. 2021b. Rokotusohjelma lapsille ja aikuisille

<https://thl.fi/aiheet/infektioaudit-ja-rokotukset/rokotteet-a-o/hpv-eli-papilloomavirusrokote/hpv-rokotuskattavuus> (viitattu 8.2.2024)

Tämän julkaisun viite:

Härmä, V., Kihlström, L., Koskela, S., Sivelä, J., Westerlund, H., Virkku, A. & Kontio, M. Toisen asteen oppilaitoksissa olevien poikien HPV-rokotuskattavuuden vahvistaminen: laadullista tutkimustietoa rokotusviestinnän kehittämiseksi. *Tutkimuksesta tiiviisti* 14/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN:978-952-408-282-2 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-282-2>